

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kaheksas koda)

12. mai 2022 *

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Kuriteovahendite ja kriminaaltulu arestimine ja konfiskeerimine Euroopa Liidus – Direktiiv 2014/42/EL – Artikkel 4 – Konfiskeerimine – Artikkel 7 – Vara arestimine – Artikkel 8 – Menetluslikud tagatised – Kriminaalmenetlusevälisele isikule kuuluva vara arestimine ja konfiskeerimine – Riigisisised õigusnormid, milles ei ole kolmandatele isikutele kohtumenetluse käigus ette nähtud õiguskaitsevahendeid ja mis ei luba selle vara võimalikku tagastamist enne kriminaalmenetluse lõppu

Kohtuasjas C-505/20,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Spetsializiran nakazatelen sadi (kriminaalasjade erikohus, Bulgaaria) 8. oktoobri 2020. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse samal päeval, menetluses, mille algatamist on taotlenud

RR,

JG,

menetluses osales:

Spetsializirana prokuratura,

EUROOPA KOHUS (kaheksas koda),

koosseisus: koja president N. Jääskinen, kohtunikud M. Safjan (ettekandja) ja M. Gavalec,

kohtujurist: M. Campos Sánchez-Bordona,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitas:

– Euroopa Komisjon, esindajad: M. Wasmeier ja I. Zaloguin,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

* Kohtumenetluse keel: bulgaaria.

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiivi 2014/42/EL kuriteovahendite ja kriminaaltulu arestimise ja konfiskeerimise kohta Euroopa Liidus (ELT 2014, L 127, lk 39; parandus ELT 2014, L 138, lk 114) artikli 4 lõike 1 koostoimes artikli 2 lõikega 3, artikli 8 ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 17 tõlgendamist.
- 2 Taotlus on esitatud kriminaalmenetluses, mille raames taotlesid RR ja JG, kes osalevad menetluses kolmandate isikutena, eelotsusetaotluse esitanud kohtus, et nendelt kohtueelses menetluses arestitud vara tagastataks.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

- 3 Direktiivi 2014/42 põhjendustes 15, 31, 33, 34 ja 38 on märgitud:

„(15) Kui kuriteo eest süüdimõistvast lõplikust otsusest ei tulene teisiti, peaks olema võimalik konfiskeerida kuriteovahendeid ja kriminaaltulu või vara, mille väärtus vastab selliste vahendite või tulu väärtusele. Selline lõplik süüdimõistev otsus võib olla ka tagaseljamenetluse tulemus. Kui konfiskeerimine ei ole lõpliku süüdimõistva otsuse alusel võimalik, peaks teatavate tingimuste puhul olema siiski võimalik kuriteovahendeid ja tulu konfiskeerida, vähemalt kahtlustatava või süüdistatava haiguse või menetlusest kõrvalehoidumise korral. Kõnealused eeskirjad loetakse täidetuks, kui liikmesriigis on võimalik toimetada tagaseljamenetlust haiguse või menetlusest kõrvalehoidumise korral. Kahtlustatava või süüdistatava menetlusest kõrvalehoidumise korral peaks liikmesriik võtma kõik mõistlikud meetmed ja ta võib nõuda, et asjaomane isik kaasataks konfiskeerimisemenetlusse või et teda teavitataks sellest.

[...]

- (31) Võttes arvesse, et arestimisotsusega piiratakse õigust omandile, ei tohiks selliseid ajutisi meetmeid kohaldada kauem, kui on vajalik selleks, et vara oleks võimalik hiljem konfiskeerida. Selle tagamiseks, et eesmärk vältida vara kaotsiminekut oleks endiselt asjakohane, võib olla vaja kohtulik kontroll.

[...]

- (33) Käesolev direktiiv ei mõjuta oluliselt mitte üksnes kahtlustatavate või süüdistatavate õigusi, vaid ka selliste kolmandate isikute õigusi, keda ei ole kohtu alla antud. Seetõttu on vaja sätestada spetsiaalsed kaitsemeetmed ja õiguskaitsevahendid, et tagada selliste isikute põhiõiguste kaitse käesoleva direktiivi rakendamisel. Nende hulka kuulub selle kolmanda isiku õigus olla ära kuulatud, kes väidab end olevat asjaomase vara omanik või kes väidab, et tal on muid omandiõigusi (asjaõigusi), näiteks kasutusvaldus. Arestimisotsusest tuleks

teatada mõjutatud isikule pärast otsuse täitmist niipea kui võimalik. Pädevad asutused võivad sellise otsuse teatavakstegemise mõjutatud isikule siiski edasi lükata, kui see on uurimise seisukohast vajalik.

- (34) Arestimisotsus tehakse teatavaks muu hulgas selleks, et võimaldada mõjutatud isikul otsust vaidlustada. Seetõttu tuleks sellise teatavakstegemise korral esitada vähemalt lühidalt asjaomase otsuse tegemise põhjus või põhjused, kusjuures põhjuste esitus võib olla lakooniline.

[...]

- (38) Käesolevas direktiivis austatakse põhiõigusi ning järgitakse [hartas] ning [4. novembril 1950 Roomas alla kirjutatud] Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis tunnustatud põhimõtteid, nagu neid on tõlgendanud oma kohtupraktikas Euroopa Inimõiguste Kohus. Käesolevat direktiivi tuleks rakendada kooskõlas nimetatud õiguste ja põhimõtetega. Käesolev direktiiv ei tohiks piirata liikmesriikide siseriikliku õiguse kohaldamist õigusabi küsimustes ja see ei loo liikmesriikide õigusabisüsteemidele kohustusi, mida tuleks rakendada kooskõlas [...] harta ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga.“

- 4 Direktiivi artikli 1 „Reguleerimisese“ lõige 1 näeb ette:

„Käesoleva direktiiviga kehtestatakse miinimumeeskirjad vara arestimiseks võimaliku hilisema konfiskeerimise eesmärgil ja vara konfiskeerimiseks kriminaalasjades.“

- 5 Selle direktiivi artikkel 2 „Mõisted“ sätestab:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

- 3) „kuriteovahend“ – mis tahes vara, mida kasutatakse või kavatsetakse kasutada mis tahes viisil täielikult või osaliselt kuriteo või kuritegude toimepanemiseks;
- 4) „konfiskeerimine“ – vara lõplik äravõtmine, mille kohus määrab seoses kuriteoga;
- 5) „arestimine“ – vara üleandmise, hävitamise, muundamise, käsutamise või ümberpaigutamise ajutine keelamine või vara ajutiselt oma vastutavale hoiule või kontrolli alla võtmine;

[...]“.

- 6 Direktiivi artikkel 3 „Reguleerimisala“ on sõnastatud järgmiselt:

„Käesolevat direktiivi kohaldatakse kuritegude suhtes, mida reguleerib:

[...]

- g) nõukogu 25. oktoobri 2004. aasta raamotsus 2004/757/JSK, millega kehtestatakse miinimumeeskirjad ebaseadusliku uimastiäri kuriteokoosseisu ja karistuste kohta [(ELT 2004, L 335, lk 8)];

h) nõukogu 24. oktoobri 2008. aasta raamotsus 2008/841/JSK organiseeritud kuritegevuse vastase võitluse kohta [(ELT 2008, L 300, lk 42)];

[...]“.

7 Direktiivi 2014/42 artikli 4 „Konfiskeerimine“ lõige 1 sätestab:

„Liikmesriik võtab vajalikud meetmed, mis võimaldavad tal osaliselt või täielikult konfiskeerida kuriteovahendid ja tulu või vara, mille väärtus vastab nendele kuriteovahenditele või tulule, mille suhtes on tehtud kuriteo eest lõplik süüdimõistev otsus, mis võib olla ka tagaseljamenetluse tulemus.“

8 Direktiivi artikli 5 lõike 1 kohaselt „[võtab liikmesriik] vajalikud meetmed, mis võimaldavad otseselt või kaudselt majanduslikku kasu tuua võivas kuriteos süüdi mõistetule kuuluva vara kas täielikult või osaliselt konfiskeerida, kui kohus on kohtuasja asjaoludele, sealhulgas konkreetsetele faktidele ja kättesaadavatele tõenditele, nagu näiteks asjaolu, et vara väärtus ei ole proportsionaalne süüdimõistetu seadusliku sissetulekuga, tuginedes veendunud, et asjaomane vara on saadud kuriteo tulemusena“.

9 Sama direktiivi artikkel 6 „Konfiskeerimine kolmandalt isikult“ sätestab:

„1. Liikmesriik võtab vajalikud meetmed, et võimaldada tulu või muu tulule vastava väärtusega vara konfiskeerimist, mis otseselt või kaudselt on kahtlustatava või süüdistatava poolt üle antud kolmandale isikule, või mille kolmas isik omandas kahtlustatavalt või süüdistatavalt, vähemalt juhul, kui need isikud teadsid või oleksid pidanud konkreetsetest faktilistest asjaoludest (sealhulgas sellest, et üleandmine või omandamine toimus tasuta või turuhinnast oluliselt väiksema summa eest) lähtudes teadma, et üleandmise või omandamise eesmärk oli vältida konfiskeerimist.

2. Lõige 1 ei piira heausksete kolmandate isikute õigusi.“

10 Direktiivi artikkel 7 „Vara arestimine“ näeb ette:

„1. Liikmesriik võtab vajalikud meetmed, mis võimaldavad vara võimaliku hilisema konfiskeerimise eesmärgil arestida. Kõnealused meetmed, mille võtmiseks annab korralduse pädev asutus, hõlmavad kiireloomulist tegutsemist, kui see on vajalik vara säilitamiseks.

2. Kolmanda isiku valduses oleva vara suhtes, millele on osutatud artiklis 6, võib võtta võimaliku hilisema konfiskeerimise eesmärgil arestimise meetmeid.“

11 Direktiivi 2014/42 artikkel 8 „Kaitsemeetmed“ on sõnastatud järgmiselt:

„1. Liikmesriik võtab vajalikud meetmed selle tagamiseks, et kõigil isikutel, keda käesolevas direktiivis sätestatud meetmed mõjutavad, on õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele, et nad saaksid oma õigusi kaitsta.

2. Liikmesriik võtab vajalikud meetmed selle tagamiseks, et arestimisotsus tehakse mõjutatud isikule teatavaks võimalikult kiiresti pärast selle täitmisele pööramist. Sellise teatavaks tegemise korral esitatakse vähemalt lühidalt asjaomase otsuse tegemise põhjus või põhjused. Pädev asutus võib arestimisotsuse mõjutatud isikule teatavaks tegemise edasi lükata, kui see on vajalik, et vältida kuriteo uurimise takistamist.

3. Arestimisotsus kehtib vaid niikaua, kui on vajalik selleks, et vara võimaliku hilisema konfiskeerimise eesmärgil säilitada.

4. Liikmesriik tagab isikule, kelle vara otsus mõjutab, reaalse võimaluse vaidlustada arestimisotsus kohtus vastavalt siseriiklikus õiguses sätestatud menetlusele. Selliste menetluste puhul võib ette näha, et kui algse arestimisotsuse tegi muu pädev asutus kui õigusasutus, esitatakse selline otsus enne kohtus vaidlustamist õigusasutusele kontrollimiseks või läbivaatamiseks.

5. Arestitud vara, mida hiljem ei konfiskeerita, tagastatakse viivitamata. Tingimused ja kord, mille alusel selline vara tagastatakse, kehtestatakse liikmesriigi õigusega.

6. Liikmesriik võtab vajalikud meetmed selle tagamiseks, et konfiskeerimisotsus oleks põhjendatud ning et selline otsus tehtaks mõjutatud isikule teatavaks. Liikmesriik tagab isikule, kes on konfiskeerimisotsuse adressaat, reaalse võimaluse otsus kohtus vaidlustada.

[...]

9. Kolmandal isikul on õigus taotleda omandiõiguse või muu vara suhtes esineva õiguse tunnustamist, sealhulgas artiklis 6 osutatud juhtudel.

[...]“.

Bulgaaria õigus

Karistusseadustik

12 Karistusseadustiku (Nakazatelen kodeks) artikkel 53 sätestab:

„(1) Olenemata kriminaalvastutusest konfiskeeritakse riigi tuludesse:

- a) teo toimepanijale kuuluvad esemed, mida kavatseti kasutada või kasutati tahtliku kuriteo toimepanemiseks; juhul kui neid enam alles ei ole või kui need on võõrandatud, siis nende väärtusele vastav rahasumma;
- b) teo toimepanijale kuuluvad esemed, mis olid tahtliku kuriteo toimepanemise objektiks, kui see on käesoleva seadustiku eriosas sõnaselgelt ette nähtud.

(2) Riigi tuludesse konfiskeeritakse ka:

- a) kuriteo objektiks või vahendiks olnud esemed, mille valdamine on keelatud, ja
- b) kuriteoga otseselt ja kaudselt saadud tulu, kui seda ei tule tagastada ega hüvitada; kui see tulu enam alles ei ole või kui see on võõrandatud, konfiskeeritakse selle väärtusele vastav summa.

(3) Lõike 2 punkti b tähenduses:

- 1. tähendab „otsene tulu“ igasugust majanduslikku hüve, mis on saadud vahetult kuriteo toimepanemise tagajärjel;

2. tähendab „kaudne tulu“ igasugust majanduslikku hüve, mis on saadud otsese tulu käsutamisest, samuti igasugust vara, mis on saadud otsese tulu osalise või täieliku muundamise tulemusel, sealhulgas vara, mis on segunenud seaduslikest allikatest saadud varaga; vara konfiskeeritakse hõlmatud otsese tulu väärtuses, millele lisandub vara juurdekasv, mis on vahetult seotud otsese tulu käsutamisega või muundamisega ja otsese tulu kaasamisega vara hulka.“

Kriminaalmenetluse seadustik

- 13 Kriminaalmenetluse seadustiku (Nakazatelno-protsesualen kodeks) artiklis 111 „Asitõendite säilitamine“ on sätestatud:

„(1) Asitõendeid säilitatakse kuni kriminaalmenetluse lõpetamiseni.

(2) Asitõenditena arestitud esemeid võib enne kriminaalmenetluse lõpetamist prokuröri loal tagastada õigustatud isikutele, kellelt need konfiskeeriti, ainult juhul, kui see ei takista objektiivse tõe väljaselgitamist ja kui nendega seoses ei ole toime pandud haldusõigusrikkumisi.

(3) Prokurör teeb tagastamistaotluste kohta otsuse kolme päeva jooksul. Õigustatud isik võib prokuröri keeldumise peale esitada löike 2 alusel kaebuse pädevale esimese astme kohtule. See kohus teeb kaebuse kohta otsuse kolme päeva jooksul pärast selle saamist kinnisel istungil ja tema otsus on lõplik.

(4) Asitõenditena arestitud riknetavad esemed, mis on ära võetud õigustatud isikutelt ja mida ei saa neile tagastada, antakse üle asjaomastele institutsioonidele ja juriidilistele isikutele koos prokuröri loaga kasutada neid vastavalt nende kasutusotstarbele või tuleb need müüa, millisel juhul kantakse müügitulu kommertspangas riigieelarvesse.

(5) Narkootilisi aineid, narkootikumide lähteaineid ja psühhotroopseid taimi ning aktsiisiga maksustatavaid tooteid võib enne kriminaalmenetluse lõpetamist hävitada vastavalt seaduses sätestatud tingimustele ja korrale. Sellisel juhul säilitatakse üksnes arestitud representatiivsed proovid kuni menetluse lõpuni.

[...]“.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 14 15. jaanuaril 2019 leiti WE juhitud sõiduki kontrollimisel, milles viibis ka tema elukaaslane ja sõiduki omanik RR, narkootilisi aineid. WE ja RR-i suhtes alustati kriminaalmenetlust, kuid kuna uurimise tulemusel leiti, et RR ei olnud narkootiliste ainete olemasolust teadlik, lõpetas prokurör tema suhtes kriminaalmenetluse. Sõiduk, mille kohta selgus uurimise käigus, et see oli pidevalt WE kasutuses, jäi aga WE suhtes käimasolevas kriminaalmenetluses asitõendina kriminaalmenetluse seadustiku artikli 111 kohaselt aresti alla.
- 15 7. augustil 2019 toimus narkootiliste ainete ebaseaduslikus käitlemises kahtlustava kuritegeliku ühenduse suhtes alustatud kriminaalmenetluse raames JG kodus läbiotsimine, mille käigus arestiti kaks mobiiltelefoni ja teatav rahasumma. JG suhtes siiski kriminaalmenetlust ei alustatud, sest prokurör leidis, et ta ei olnud kuriteos osalenud. Mõlemad mobiiltelefonid ja rahasumma arestiti kriminaalmenetluse seadustiku artikli 111 kohaselt asitõenditena kuritegeliku ühenduse liikmete suhtes alustatud menetluses.

- 16 RR ja JG esitasid Spetsializiran nakazatelen sadile (kriminaalasjade erikohus, Bulgaaria), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus, taotluse oma vara tagasisaamiseks.
- 17 See kohus on seisukohal, et kuigi riigisisised õigusnormid näevad kolmandale isikule ette võimaluse taotleda arestitud vara tagasisaamist kriminaalmenetluse kohtueelses etapis, ei võimalda see taotleda tagasisaamist kohtumenetluse etapis, mis võib kesta mitu aastat.
- 18 Nimetatud kohus lisab, et karistusseadustiku artikkel 53 ei võimalda sellises olukorras, nagu on kõne all põhikohtuasjas, heauskse kolmanda isiku vara konfiskeerimist, mistõttu põhikohtuasjas arestitud esemed tuleb pärast kohtumenetluse lõpetamist nende omanikele tagastada.
- 19 Seetõttu on sellel kohtul tekkinud küsimus, kas need õigusnormid on kooskõlas direktiiviga 2014/42, tõlgendatuna harta artiklit 17 arvestades.
- 20 Neil asjaoludel otsustas Spetsializiran nakazatelen sad (kriminaalasjade erikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas direktiivi 2014/42 artikliga 8 on kooskõlas riigisisene õigusnorm, mille kohaselt ei ole isikul pärast seda, kui tema vara on eeldatava kuriteovahendina või kriminaaltuluna arestitud, kriminaalasja kohtumenetluse etapis õigust esitada kohtule taotlust selle vara tagasisaamiseks?
2. Kas riigisisene seadus, mille kohaselt ei ole lubatav „kuriteovahendi“ konfiskeerimine sellise asja puhul, mis on kuriteos mitteosalenud kolmanda isiku omandis, mille kolmas isik andis aga süüdistatavale kestvaks kasutamiseks sellisel viisil, et sisesuhtes kasutab just süüdistatav omandist tulenevaid õigusi, on kooskõlas direktiivi 2014/42 artikli 4 lõikega 1 koostoimes artikli 2 punktiga 3 ja harta artikliga 17?
3. Kui vastus küsimusele on eitav: kas direktiivi 2014/42 artikli 8 lõike 6 teine lause ja lõige 7 sätestavad kohustuse tõlgendada riigisisest seadust nii, et kolmandal isikul, kelle vara on arestitud ja võidakse kuriteovahendina konfiskeerida, on õigus osaleda menetluses, mis võib endaga kaasa tuua konfiskeerimise, samuti õigus vaidlustada kohtus konfiskeerimisotsus?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

- 21 Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2014/42 artikli 8 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisised õigusnormid, mille kohaselt ei ole juhul, kui vara on eeldatava kuriteovahendina või kriminaaltuluna arestitud, vara omanikul, kes on heauskne kolmas isik, kriminaalasja kohtumenetluse etapis mingit õigust esitada pädevale kohtule taotlust selle vara tagasisaamiseks.
- 22 Kõigepealt tuleb märkida, et organiseeritud kuritegevuse ja narkootikumidega seotud kuriteod, nagu on kõne all põhikohtuasjas, kuuluvad direktiivi 2014/42 esemelisse kohaldamisalasse.
- 23 Vastavalt selle direktiivi artikli 3 punktidele g ja h kohaldatakse seda direktiivi raamotsuste 2004/757 ja 2008/841 kohaldamisalasse kuuluvate kuritegude suhtes, mis puudutavad vastavalt narkootikumidega seotud kuritegusid ja võitlust organiseeritud kuritegevuse vastu.

- 24 Direktiivi artikli 8 „Kaitsemeetmed“ lõige 1 paneb liikmesriikidele kohustuse näha isikutele, keda nimetatud direktiivis sätestatud meetmed puudutavad, ette õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele, et nad saaksid oma õigusi kaitsta. See säte kinnitab seega selles direktiivis käsitletud valdkonnas põhiõigusi, millele on osutatud harta artiklis 47, milles on eelkõige sätestatud, et igaühel, kelle liidu õigusega tagatud õigusi või vabadusi rikutakse, on selles artiklis sätestatud tingimustel õigus tõhusale õiguskaitsevahendile kohtus ja eelkõige õigus õiglasele asja arutamisele (vt selle kohta 21. oktoobri 2021. aasta otsus kohtuasjas Okrazhna prokuratura – Varna, C-845/19 ja C-863/19, EU:C:2021:864, punkt 75).
- 25 Esiteks puudutavad direktiivis 2014/42 ette nähtud meetmed eelkõige vara arestimist, mis on määratletud selle direktiivi artikli 2 punktis 5 kui „vara üleandmise, hävitamise, muundamise, käsutamise või ümberpaigutamise ajutine keelamine või vara ajutiselt oma vastutavale hoiule või kontrolli alla võtmine“.
- 26 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest, et põhikohtuasjas kõne all olev vara jäi kriminaalmenetlusse kaasatud ametiasutuste hoiule. Seega, nagu märkis eelotsusetaotluse esitanud kohus, tuleb asuda seisukohale, et põhikohtuasjas käsitletav arestimine kujutab endast „arestimist“ selle sätte tähenduses.
- 27 Teiseks, mis puudutab olukordi, kus direktiiv 2014/42 lubab kohaldada vara arestimist, siis selle artiklis 7 on ette nähtud, et liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, mis võimaldavad vara võimaliku hilisema konfiskeerimise eesmärgil arestida.
- 28 Selles kontekstis tuleb analüüsida, kas põhikohtuasjas kõne all olevad esemed arestiti nende võimalikuks hilisemaks konfiskeerimiseks artikli 7 tähenduses.
- 29 Kuna põhikohtuasjas kõne all olevad esemed on arestitud, siis on ka nende hilisem konfiskeerimine võimalik.
- 30 Nimelt nähtub eelotsusetaotlusest, et RR-i suhtes alustati esialgu kriminaalmenetlust narkootiliste ainete ebaseadusliku käitlemise kuriteo asjas ning alles hiljem välistas prokurör tema osalemise selles kuriteos, mistõttu kvalifitseeriti RR heauskseks kolmandaks isikuks, mis eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul takistas tema vara konfiskeerimist Bulgaaria õigusnormide alusel.
- 31 Mis puudutab JG-d, siis eelotsusetaotlusest nähtub, et kahtlus tema osalemise kohta kõnealuses kuritegelikus tegevuses jäeti kõrvale alles pärast kahe arestitud mobiiltelefoni uurimist ning need mobiiltelefonid ja rahasumma jäeti aresti alla võimaliku hilisema konfiskeerimise eesmärgil.
- 32 Kuna RR-i ja JG vara võidakse aresti ajal Bulgaaria õiguse kohaselt hiljem konfiskeerida, siis kuulub nende isikute olukord direktiivi 2014/42 artikli 7 kohaldamisalasse. Järelikult puudutab neid selles direktiivis ette nähtud meede direktiivi artikli 8 lõike 1 tähenduses.
- 33 Mis kolmandaks puudutab asjaolu, et arestitud vara omanikul ei ole kriminaalasja kohtumenetluse etapis mingit õigust esitada kohtule taotlust selle vara tagasisaamiseks, siis tuleb meenutada, et direktiivi 2014/42 artikli 8 lõige 1 kohustab liikmesriike tagama õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele, et asjaomastel isikutel oleks võimalik oma õigusi kaitsta.

- 34 Selle sätte üldise sõnastuse tõttu kuuluvad isikute hulka, kellele liikmesriigid peavad tagama tõhusad õiguskaitsevahendid ja õiglase kohtumenetluse, nii need isikud, kes on süüdi mõistetud kuriteos, kui ka kolmandad isikud, kelle vara puudutab konfiskeerimisotsus (vt analoogia alusel 21. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Okrazhna prokuratura – Varna, C-845/19 ja C-863/19, EU:C:2021:864, punkt 76 ning seal viidatud kohtupraktika).
- 35 See tõlgendus tuleneb ka direktiivi 2014/42 põhjendusest 33, mis sisuliselt sätestab, et see direktiiv mõjutab oluliselt nii kahtlustatavate või süüdistatavate õigusi kui ka sellise kolmanda isiku õigusi, keda ei ole kohtu alla antud, kuid kes väidab end olevat asjaomase vara omanik. Selle põhjenduse kohaselt on seetõttu vaja sätestada spetsiaalsed kaitsemeetmed ja õiguskaitsevahendid, et tagada selliste isikute põhiõiguste kaitse nimetatud direktiivi rakendamisel (21. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus Okrazhna prokuratura – Varna, C-845/19 ja C-863/19, EU:C:2021:864, punkt 77).
- 36 Lisaks tuleb direktiivi 2014/42 artiklit 8 tõlgendada koostoimes direktiivi põhjendusega 31, kus on kirjas, et seda arvesse võttes, et arestimisotsusega piiratakse õigust omandile, ei tohiks selliseid ajutisi meetmeid kohaldada kauem, kui on vajalik selleks, et vara oleks võimalik hiljem konfiskeerida, ning et sellest tuleneb, et see võib kohustada asjaomast kohut kontrollima, et arestimisotsuse eesmärk on endiselt kehtiv.
- 37 Selline lähenemine eeldab, et kolmas isik, kes on arestitud vara heauskne omanik, võiks samuti kohtumenetluse käigus paluda pädeval kohtul kontrollida, kas selle vara arestimise tingimused on endiselt täidetud. Järelikult on riigisisised õigusnormid, mis sellist võimalust ette ei näe, vastuolus direktiivi 2014/42 artikli 8 lõikega 1.
- 38 Eeltoodut arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 2014/42 artikli 8 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisised õigusnormid, mille kohaselt ei ole juhul, kui vara on eeldatava kuriteovahendina või kriminaaltuluna arestitud, vara omanikul, kes on heauskne kolmas isik, kriminaalasja kohtumenetluse etapis mingit õigust esitada pädevale kohtule taotlust selle vara tagasisaamiseks.

Teine küsimus

- 39 Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2014/42 artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisised õigusnormid, mis välistavad heausksele kolmandale isikule kuuluva sellise vara konfiskeerimise, mida on kasutatud kuriteovahendina, ka juhul, kui see kolmas isik on andnud selle vara süüdistatava kestvasse kasutusse.
- 40 Kõigepealt tuleb märkida, et Euroopa Komisjon väidab, et see küsimus on vastuvõetamatu, kuna sellel ei ole mingit seost vaidluse faktiliste asjaolude või esemega, kuna eelotsusetaotlusest nähtub, et põhikohtuasjas ei saa nagunii konfiskeerimist läbi viia. Nimelt oleks põhikohtuasjas kõne all oleva kuriteovahendi konfiskeerimine riigisiseste õigusnormidega vastuolus, mistõttu prokuratuur ei soovi enam ega isegi ei kaalu võimalust, et see vahend hiljem konfiskeeritakse.
- 41 Sellega seoses tuleb märkida, et ainult liikmesriigi kohus, kelle lahendada on vaidlus ja kes vastutab langetatava kohtuotsuse eest, on pädev tema menetluses oleva kohtuasja eripära arvestades hindama nii eelotsuse vajalikkust oma otsuse tegemiseks kui ka Euroopa Kohtule esitatavate küsimuste asjakohasust. Seega, kui esitatud küsimused puudutavad liidu õiguse tõlgendamist, on Euroopa Kohus üldjuhul kohustatud otsuse tegema (13. novembri 2018. aasta kohtuotsus Levola Hengelo, C-310/17, EU:C:2018:899, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 42 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt nimelt eeldatakse, et liidu õiguse tõlgendamist puudutavad küsimused, mis liikmesriigi kohus on esitanud õiguslikus ja faktilises raamistikus, mille ta on määratlenud omal vastutusel ja mille paikapidavuse kontrollimine ei ole Euroopa Kohtu ülesanne, on kohtuasja lahendamisel asjakohased. Liikmesriigi kohtu esitatud eelotsusetaotlusele saab Euroopa Kohus jätta vastamata vaid siis, kui on ilmne, et taotletaval liidu õiguse tõlgendamisel puudub igasugune seos põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele (13. novembri 2018. aasta kohtuotsus Levola Hengelo, C-310/17, EU:C:2018:899, punkt 28 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 43 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest, et niisuguses olukorras nagu põhikohtuasjas ei luba riigisisised õigusnormid heausksete kolmandate isikute vara konfiskeerimist. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib aga just teada, kas direktiivi 2014/42 alusel tuleb niisuguses olukorras konfiskeerida. Seega ei ole ilmne, et teine küsimus ei oleks mingil viisil seotud vaidluse faktiliste asjaolude või esemega, mistõttu on see küsimus vastuvõetav.
- 44 Sisu osas tuleb meenutada, et direktiivi 2014/42 artikli 4 lõige 1 näeb ette eelkõige selle direktiivi artikli 2 punkti 3 tähenduses „kuriteovahendite“ konfiskeerimise, välja arvatud juhul, kui kuriteo eest on juba lõplikult süüdi mõistetud.
- 45 Kuigi selles sättes on sõnaselgelt silmas peetud kuriteovahendeid ja lõplikku süüdimõistmist, ei ole selle sõnastuses siiski täpsustatud, kas konfiskeeritav ese peab tingimata kuuluma süüdimõistetule.
- 46 Liidu õigusnormi tõlgendamisel peab Euroopa Kohus väljakujunenud kohtupraktika kohaselt arvestama mitte üksnes selle sõnastust, vaid ka konteksti, millesse see säte kuulub (vt selle kohta 24. märtsi 2021. aasta kohtuotsus MCP, C-603/20 PPU, EU:C:2021:231, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 47 Mis käesoleval juhul puudutab direktiivi 2014/42 artikli 4 lõike 1 konteksti, siis tuleb märkida, et selle direktiivi artikli 5 „Laiendatud konfiskeerimine“ lõige 1 näeb ette, et see võib puudutada vaid „kuriteos süüdi mõistetule kuuluva[t] vara“, mistõttu on kolmandatele isikutele kuuluv vara selle artikli kohaldamisalast välistatud.
- 48 Mis puudutab nimetatud direktiivi artiklit 6, siis see viitab sõnaselgelt – nagu kinnitab ka artikli pealkiri „Konfiskeerimine kolmandalt isikult“ – „tulule“, mitte „kuriteovahenditele“, mistõttu ei saa see artikkel nagunii olla aluseks kuriteovahendi konfiskeerimisele sellises olukorras, nagu on kõne all põhikohtuasjas.
- 49 Direktiivi 2014/42 põhjenduses 15 aga, millega koostoimes tuleb direktiivi artiklit 4 tõlgendada, on mainitud kohustust teavitada kahtlustatavaid ja süüdistatavaid konfiskeerimismenetlusest, kuid seal ei mainita üldse kolmandaid isikuid.
- 50 Nendest erinevatest sätetest tuleneb, et kuna kolmandatele isikutele kuuluva vara konfiskeerimine on ette nähtud üksnes direktiivi 2014/42 artiklis 6 nimetatud olukordades, saab selle direktiivi artikli 4 lõikes 1 ette nähtud vara konfiskeerimine puudutada üksnes kahtlustatavate ja süüdistatavate vara.

- 51 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu nimetatud asjaolu, et süüdistatav kasutas vara kehtvalt, ei võimalda direktiivi 2014/42 artikli 4 lõike 1 alusel seda vara konfiskeerida, kui see kuulub heausksele kolmandale isikule.
- 52 Igal juhul ja kuivõrd riigisisesed õigusnormid ei võimalda niisuguses olukorras, nagu on kõne all põhikohtuasjas, heauskse kolmanda isiku vara konfiskeerimist, nähtub Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast, et direktiivi kui sellisega ei saa panna eraõiguslikule isikule kohustusi ning sellele ei saa järelikult eraõigusliku isiku vastu liikmesriigi kohtus tugineda (24. juuni 2019. aasta kohtuotsus Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, punkt 65 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 53 Eeltoodut arvestades tuleb teisele küsimusele vastata, et direktiivi 2014/42 artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis välistavad heausksele kolmandale isikule kuuluva sellise vara konfiskeerimise, mida on kasutatud kuriteovahendina, ka juhul, kui see kolmas isik on andnud selle vara süüdistatava kehtvasse kasutusse.

Kolmas küsimus

- 54 Võttes arvesse teisele küsimusele antud vastust, ei ole kolmandale küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

- 55 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kaheksas koda) otsustab:

- 1. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiivi 2014/42/EL kuriteovahendite ja kriminaaltulu arestimise ja konfiskeerimise kohta Euroopa Liidus artikli 8 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mille kohaselt ei ole juhul, kui vara on eeldatava kuriteovahendina või kriminaaltuluna arestitud, vara omanikul, kes on heauskne kolmas isik, kriminaalasja kohtumenetluse etapis mingit õigust esitada pädevale kohtule taotlust selle vara tagasisaamiseks.**
- 2. Direktiivi 2014/42 artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis välistavad heausksele kolmandale isikule kuuluva sellise vara konfiskeerimise, mida on kasutatud kuriteovahendina, ka juhul, kui see kolmas isik on andnud selle vara süüdistatava kehtvasse kasutusse.**

Allkirjad